07/09/2020

Ο Άγιος Σώζων υποδεικνύει τον τόπο για τον ναό του στη Λήμνο

/ Ορθόδοξες Προβολές

Κατά τη βυζαντινή εποχή προστάτης της Λήμνου ήταν ο Άγιος Αλέξανδρος, του οποίου το λείψανο φυλασσόταν στη Λήμνο ως το 1308. Αυτό αναφέρεται σε κώδικα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός. Όμως, το 1308 σε κάποια πειρατική επιδρομή εκλάπη το σκήνωμά του και μεταφέρθηκε στη Βενετία. Έκτοτε, η μνημόνευση του Αγ. Αλεξάνδρου ως πολιούχου της Λήμνου σταδιακά εξασθένησε.

Ακολούθησαν πολλές αλλαγές και τραγικά γεγονότα στο νησί: επιδρομές πειρατών, διαμάχες αυτοκρατορικών οικογενειών για τον έλεγχό του, εισβολές Φράγκων και Βυζαντινών ηγεμόνων, που διαδέχονταν ο ένας τον άλλο, ενετοκρατία μετά την άλωση της Πόλης και τελικά τουρκοκρατία από το 1479. Όλες αυτές οι μεταβολές είχαν ως αποτέλεσμα οι παλιές συνήθειες να ξεχαστούν σιγά-σιγά.

Το νησί άρχισε να συνέρχεται από τη φτώχια και την αγραμματοσύνη από τα μέσα του 18ου αιώνα. Λήμνιοι έμποροι και ναυτικοί ήρθαν σε επαφή με την Ευρώπη, τη Ρωσία και την Αίγυπτο. Απέκτησαν πλούτο και σιγά-σιγά άρχισαν να ξαναχτίζουν τους παλιούς ταπεινούς και συχνά ερειπωμένους ναούς των χωριών τους. Οι Λημνιοί καραβοκύρηδες ταξίδευαν στην Πόλη, στη Σμύρνη και στην Αλεξάνδρεια, στα λιμάνια του Αιγαίου και της Μαύρης θάλασσας. Στο δρόμο τους προς τα Δαρδανέλια αγνάντευαν το νησί τους από μακριά. Ένα εξωκλήσι, που βρισκόταν από παλιά στη ΝΑ ακτή της Λήμνου, τους έδινε κουράγιο και δύναμη να συνεχίσουν τη μάχη τους με τη θάλασσα. Είναι ο ναΐσκος του Αγίου Σώζοντος, που βρίσκεται κοντά στο χωριό Φισίνη.

Οι Λήμνιοι ναυτικοί θεωρούσαν σωτήρα τον Άγιο Σώζο, διότι κάποτε έσωσε τους ναυαγούς μετατρέποντας την κάπα του σε βάρκα. Σαν αντίκριζαν λοιπόν τα αναμμένα καντήλια, σταυροκοπιόνταν και έκαναν μια ευχή, να τους έχει καλά ώστε να επιστρέψουν σώοι στο νησί τους. Και όταν κινδύνευαν από κάποια θαλασσοταραχή, πάλι στο δικό τους άγιο απευθύνονταν για σωτηρία λέγοντας την ευχή: «Άγιε Σώζο σώσε μας!». Και έταζαν: άλλος εικόνα, άλλος μια λειτουργία, ότι ο καθένας μπορούσε.

Ομοίως, οι κάτοικοι του νησιού, που πρόσμεναν τους θαλασσοδαρμένους συγγενείς τους, στον Άγιο Σώζο κατέφευγαν με παρακλήσεις και τάματα ώστε να τους φέρει πίσω γερούς. Έτσι, για τη λημνιά ναυτοσύνη και για τις οικογένειες των ξενιτεμένων ο Άγιος Σώζων έγινε σταδιακά ο προστάτης άγιος, στο πανηγύρι του οποίου όφειλαν να πάνε κάθε χρόνο στις 7 Σεπτέμβρη. Προς τα τέλη του 19ου αιώνα καθιερώθηκε να τιμάται ως πολιούχος της Λήμνου.

Το 1887 σε κατάλογο επισήμων εορτών της Λήμνου δεν αναφέρεται η εορτή του Αγ. Σώζοντος. Η παλαιότερη γραπτή μαρτυρία εορτασμού του Αγίου Σώζοντος ως πολιούχου του νησιού είναι του 1906. Το έτος αυτό η Λημνιακή Αδελφότητα Αλεξανδρείας αποφάσισε στις 7 Σεπτεμβρίου να τελέσει πανήγυρη του πολιούχου της Λήμνου Αγίου Σώζοντος με εσπερινό την παραμονή και Θεία Λειτουργία με αρτοκλασία ανήμερα. Συνεπώς, η ακριβής χρονολογία της καθιέρωσης του Αγ. Σώζοντος ως πολιούχου πρέπει να αναζητηθεί μεταξύ 1887 και 1906.

Μέχρι σήμερα, οι Λημνιοί της διασποράς σε Αυστραλία, Καναδά, ΗΠΑ και Νότ. Αφρική συνεχίζουν αυτή την παλαιά παράδοση, να συγκεντρώνονται και να συνεορτάζουν την εορτή του Αγίου Σώζοντος. Η εορτή του αγίου αποτελεί γι’ αυτούς το συνδετικό κρίκο που τους συνδέει με την πατρίδα τους και τους θυμίζει τα παιδικά τους χρόνια στο νησί.

Ο ναός

Το εκκλησάκι του Αγίου Σώζοντος αναφέρεται στη ΝΑ ακτή του νησιού της Λήμνου από τα μεσαιωνικά χρόνια. Σε παλιούς χάρτες περιηγητών σημειώνεται με την παραποιημένη μορφή Cogito. Τα ποικίλα πληρώματα των πλοίων δεν μπορούσαν να αντιληφθούν την ακριβή προφορά των τοπωνυμίων με αποτέλεσμα από στόμα σε στόμα να παραποιούνται και όταν κάποιος χαρτογράφος ή περιηγητής τα σημείωνε στο χαρτί, η ονομασία να γίνεται αγνώριστη. Κάπως έτσι από τη φράση: «στον Αγιοσώζ'ντα» προέκυψε το Cogito, το οποίο περνούσε από τον ένα χαρτογράφο στον επόμενο για αιώνες.

Το τοπωνύμιο Cogito αναφέρεται για πρώτη φορά από τον Ιταλό λόγιο Porcacchi το 1572. Στο χάρτη του τοποθετεί το Cogito στη ΝΑ Λήμνο και γράφει για αυτό, ότι είναι προς το γαρμπή κοντά σε ένα ακρωτήριο και ότι έχει ένα άθλιο κάστρο. Στη συνέχεια το τοπωνύμιο αναφέρεται στα 1680-90 από τον Piacenza, τον Coronelli και σε χάρτη ενός ανώνυμου περιηγητή. Η θέση σημειώνεται και από τον Choiseul-Gouffier το 1785, τόσο στον πολύ ακριβή χάρτη του, όσο και στο κείμενό του. Επομένως, το εκκλησάκι του Αγίου Σώζοντος υπάρχει τουλάχιστον από τις αρχές του 16ου αιώνα στη ΝΑ Λήμνο. Παλιότερα στη θέση αυτή υπήρχε και κάποιο μικρό φρούριο, ερειπωμένο ήδη το 1572. Στο σημερινό ναό τα παλαιότερα στοιχεία που υπάρχουν είναι κάποιες εικόνες του 19ου αιώνα.

Πρόσφατα, τα κελιά του ναού αναπαλαιώθηκαν από τους αδελφούς Στενού.

Η παράδοση

Σύμφωνα με την τοπική παράδοση ο ναός κτίστηκε σε αυτή τη θέση έπειτα από υπόδειξη του ιδίου του αγίου με θαυματουργό τρόπο. Στην περιοχή που βρίσκεται σήμερα ο ναός υπήρχε ανέκαθεν ένα αγίασμα, ένα πηγάδι με γλυκό νερό, το οποίο βρίσκεται στο επίπεδο της θάλασσας. Εκεί κοντά ένας κάτοικος του γειτονικού χωριού Φισίνη βρήκε μια παλιά εικόνα του Αγίου Σώζοντος. Την έφερε στο χωριό, αλλά το άλλο πρωί η εικόνα βρέθηκε πάλι στο ακρωτήρι κοντά στο αγίασμα.

Αυτό επαναλήφθηκε πολλές φορές, ώσπου ο άγιος παρουσιάστηκε σε κάποιον ευσεβή βοσκό και του υπέδειξε τον τόπο που ήθελε να χτίσουν εκκλησία και να τοποθετήσουν την εικόνα του. Συγκεκριμένα, του είπε να ξεκινήσει το πρωί, όπως κάθε μέρα, να πάει προς τη μάντρα του και εκείνος θα τον καθοδηγήσει. Έτσι και έκανε, όμως τότε ένα παράξενο φαινόμενο συνέβη. Όπως περπατούσε, πίσω του ήταν νύχτα και μόνο μπροστά του, στο δρόμο προς το ακρωτήρι, ήταν ημέρα. Ακολουθώντας λοιπόν το θαυματουργό μήνυμα του αγίου έφτασε στο ακρωτήρι, στον τόπο που όπως κάθε μέρα βρισκόταν η εικόνα και εκεί το φαινόμενο

σταμάτησε. Κατάλαβε λοιπόν, ότι αυτό ήταν το μέρος όπου ο άγιος ήθελε να χτιστεί ο ναός. Έτσι έκτισε εκεί ένα ξωκλήσι αφιερωμένο στον άγιο.

Ο θαυματουργός τρόπος, με τον οποίο ο άγιος υπέδειξε τη θέση του ναού, έγινε γνωστός σε όλη τη Λήμνο, με αποτέλεσμα πλήθος προσκυνητών να συρρέουν στη γιορτή του, στις 7 Σεπτεμβρίου και σταδιακά να καθιερωθεί τριήμερο παλληημνιακό πανηγύρι. Από την παραμονή πλήθη πιστών, σωστά καραβάνια, συνέρεαν από όλα τα χωριά. Άλλοι φιλοξενούνταν σε σπίτια γνωστών τους, στο κοντινό χωριό Φισίνη, και άλλοι κοιμόντουσαν στα κελιά που είναι χτισμένα γύρω από το ναό. Το βράδυ, γινόταν ο εσπερινός και στη συνέχεια ακολουθούσε γλέντι με λύρες και βιολιά. Ανήμερα, μετά την πανηγυρική θεία λειτουργία και τη λιτανεία της εικόνας, το γλέντι συνεχιζόταν ως το άλλο πρωί. Την επόμενη μέρα σιγά-σιγά οι προσκυνητές αναχωρούσαν με τα ζώα τους για τα χωριά τους
Πηγή: limnosreport.gr